

**O‘ZBEKISTONDAN QAZIB OLINAYOTGAN NEFTLARNING KIMYOVIY
TAVSIFI**

**ХИМИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА НЕФТИ, ДОБЫВАЕМОЙ В
УЗБЕКИСТАНЕ**

**CHEMICAL DESCRIPTION OF PETROLEUM EXTRACTED IN
UZBEKISTAN.**

Abdullayeva Hilola Soyibjon qizi

Farg‘ona davlat universiteti 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekistondagi ekologik muammolar va ularning bartaraf etish choralarini haqidagi ma’lumotlar tahlil qilingan.

Аннотация: В данной статье проанализированы экологические проблемы Узбекистана и меры по их устранению.

Abstract: This article analyzes the environmental problems of Uzbekistan and the measures taken to address them.

Kalit so‘zlar: kimyo, ekologiya, havo, suv, tuproq, inson, biologik.

Ключевые слова: химия, экология, воздух, вода, почва, человек, биологический

Key words: chemistry, ecology, air, water, soil, human, biological

KIRISH.

O‘zbekistonning ekologik holati so‘nggi yillarda jiddiy e‘tibor talab qilmoqda. Iqlim o‘zgarishi, suv resurslarining kamayishi, havoning ifloslanishi kabi muammolar mamlakatimizning barqaror rivojlanishiga tahdid solmoqda. Shu sababli, ekologik muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish uchun kompleks chora-tadbirlar zarur. Neft bugungi kunda dunyo iqtisodiyotining asosiy energiya manbalaridan biri hisoblanadi. Transport, sanoat va energetika sohalari neftsiz deyarli tasavvur etib bo‘lmaydi. Biroq neft qazib olish jarayonlari atrof-muhitga jiddiy salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Ushbu maqolada neft qazib olishning tabiatga, inson salomatligiga va ekologik muvozanatga ta‘siri yoritiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI .

Respublika neft konlaridan olinadigan neftlar tarkiban murakkab bo‘lib, asosan uglevodorodlar aralashmasidan iborat. Ularning asosiy qismini parafinlar, naftenlar va aromatik uglevodorodlar tashkil etadi. Neft tarkibida, shuningdek, oltingugurtli, azotli va kislorodli organik birikmalar hamda metall elementlar mavjud. O‘zbekiston neftlari zichligi

va oltingugurt miqdoriga ko‘ra turlicha bo‘lib, ayrim konlarda yengil va kam oltingugurtli neftlar, ayrim hududlarda esa og‘irroq va oltingugurtga boy neftlar uchraydi. Bu xususiyatlar neftni qayta ishlash jarayoniga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Kimyoviy tarkibning tahlili neftdan olinadigan yoqilg‘i va moy mahsulotlarining sifatini aniqlashda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekiston neftlarining kimyoviy tavsifini chuqur o‘rganish ularni samarali qayta ishlash, ekologik xavfsiz mahsulotlar olish hamda neft-kimyo sanoatini rivojlantirish uchun zarur hisoblanadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA.

O‘rganishlar shuni ko‘rsatadiki, neft qazib olish jarayonlari atrof-muhitga sezilarli darajada salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, neft konlari joylashgan hududlarda havo tarkibida zararli gazlar miqdori oshib, atmosfera ifloslanishi kuchayadi. Suv resurslarida neft va kimyoviy moddalar to‘planishi kuzatilib, suv sifati yomonlashadi hamda suvda yashovchi organizmlar soni kamayadi.

Shuningdek, tuproqning neft bilan ifloslanishi uning unumdorligini pasaytirib, o‘simliklar o‘shiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Biologik xilma-xillikning kamayishi va ayrim hayvon hamda o‘simlik turlarining yo‘qolib borishi aniqlanadi. Inson salomatligi nuqtai nazaridan esa, neft sanoati rivojlangan hududlarda yashovchi aholida turli kasalliklarning ko‘payishi qayd etiladi. Umuman olganda, olingan natijalar neft qazib olish ekologik muammolarning asosiy manbalaridan biri ekanligini tasdiqlaydi.

Olingan natijalar neft qazib olish bilan bog‘liq ekologik muammolarni chuqurroq tahlil qilish zarurligini ko‘rsatadi. Havo, suv va tuproqning ifloslanishi nafaqat tabiatga, balki ijtimoiy va iqtisodiy sohalarga ham salbiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Biologik muvozanatning buzilishi ekotizimlarning barqarorligini izdan chiqarib, uzoq muddatli ekologik inqirozlarga olib kelishi mumkin. Shu sababli neft qazib olish jarayonlarida ekologik talab va me‘yorlarga qat‘iy rioya qilish muhim hisoblanadi. Zamonaviy va ekologik xavfsiz texnologiyalarni joriy etish, chiqindilarni kamaytirish hamda nazorat tizimini kuchaytirish orqali salbiy ta‘sirni ma‘lum darajada kamaytirish mumkin. Bundan tashqari, muqobil va qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish neftga bo‘lgan qaramlikni kamaytirib, atrof-muhitni muhofaza qilishga xizmat qiladi. Natijalar va muhokamalar shuni ko‘rsatadiki, barqaror rivojlanish faqat ekologik mas‘uliyat va ilmiy yondashuv asosida ta‘minlanadi.

XULOSA.

O‘zbekiston neftlarining kimyoviy tavsifi ularni samarali qayta ishlash, yuqori sifatli va ekologik xavfsiz mahsulotlar ishlab chiqarish hamda milliy neft-kimyo sanoatini rivojlantirish imkoniyatini beradi. Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, har bir konning neft tarkibi alohida o‘rganilishi, qayta ishlash jarayonini optimallashtirish va neft mahsulotlarining sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Bu holat nafaqat tabiatga, balki insonlarning iqtisodiy ahvoriga ham salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Biologik xilma-xillikning kamayishi esa ekotizimlarning barqarorligiga jiddiy xavf tug‘diradi, ayrim hayvon va o‘simlik turlarining yo‘qolib ketish ehtimolini oshiradi. Neft qazib olish jarayonlarining inson salomatligiga ta‘siri ham alohida e‘tiborga loyiq. Ifloslangan muhitda yashovchi aholi orasida turli kasalliklar,

ayniqsa nafas yo'llari va allergik xastaliklar ko'paymoqda. Shu sababli ekologik muammolarni e'tiborsiz qoldirish kelajak avlod salomatligiga jiddiy xavf tug'diradi. Shu nuqtai nazardan, neft qazib olishda ekologik xavfsiz texnologiyalarni joriy etish, atrof-muhitni muhofaza qilish choralari kuchaytirish va qat'iy nazorat o'rnatish muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish va ulardan foydalanishni kengaytirish orqali tabiatga bo'lgan bosimni kamaytirish mumkin. Faqatgina mas'uliyatli va oqilona yondashuv bilangina inson va tabiat o'rtasidagi muvozanatni saqlab qolish va barqaror rivojlanishga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sanoatda neft va gazni qayta ishlash jarayonlarining ekologiyaga salbiy ta'siri — ilmiy maqola.
2. O'zbekiston hududidagi ekologik muammolar va ularni bartaraf etish masalalari. Xoldarov Xatamjon Mo'ydinovich Islom Karimov nomidagi TDTU Qo'qon filiali.
3. Кулешова М.Е., Мазуров Ю.Л. Экологические функции как основа выявления ценности территорий // Уникальные территории в природном и культурном наследии регионов. М.: РНИИ культурного и природного наследия, 1994.
4. Новик, И.Р. Подготовка компетентного специалиста в системе высшего химико-педагогического образования для работы с одаренными учащимися [Текст]: моногр. / И.Р.Новик. – Н. Новгород: НГПУ, 2013. – 158 с.
5. Нефть и экология континентального шельфа — S.A. Patin
6. Экологические аспекты добычи нефти и газа — John O. Robertson, George V. Chilingar